

Tanulmány

MÁTYÁS ÉS FIRENZE

Teke Zsuzsa

a történettudomány kandidátusa, tudományos főmunkatárs,
MTA Történettudományi Intézet

Szilágyi Mihály, Magyarország kormányzójának követe 1458 áprilisában érkezett meg Firenzébe, hogy hírül adja Mátyás királlyá választását. Firenze Szilágyinak írott válaszában utalt a királyság és a városállam mindenkori jó kapcsolatára, különös tekintettel a király apjára, Hunyadi Jánosra. Reményüket fejezték ki, hogy Mátyással sem lesz ez más-ként. Néhány hónappal később a városállam egyik polgárát, a kereskedelmi céllal Magyarországra menő Jacopo del Benét hatalmazta fel, hogy követeként a köztársaság nevében üdvözölje Mátyást.

Az első lépések tehát megtörténtek, de a kapcsolatok tényleges felvétele még váratott magára. Az itáliai államok közül Mátyás, uralkodása első éveiben Velencével alakított ki szorosabb politikai együttműködést. A török veszély növekedése szövetségbe tömörítette a két államot. A hatvanas évek első felében Mátyás a török elleni küzdelemre összpontosította figyelmét, és ebben a küzdelemben Firenzére nem számíthatott. Firenze ugyanis Konstantinápoly török kézre kerülése után, élvezve a szultán, II. Mehmed támogatását, a rivális Velencével szemben komoly előnyökre tett szert az Oszmán Biroda-

lommal való kereskedelemben. Ebből következett, hogy gyakorlatilag törökbarát politikát folytatott, és török kapcsolatait jól kamatoztatta Velence ellenében, amellyel 1451 óta az itáliai politikai életben is meglehetősen feszült volt a viszonya. Így 1463-ban a Perában tevékenykedő firenzeieknek nagy részük volt abban, hogy a szultán támadást intézett Velence égei-tengeri birtokai ellen. A velenceiek a háború folyamán hiába kérték Firenzét Konstantinápolyval való kereskedelme felfüggesztésére, a firenzeiek nem tettek eleget a kérésnek. Végül, engedve a pápa és az itáliai közvélemény nyomásának, 1467-ben számolták fel, de akkor is csak részben és átmeneti időre, törökországi kereskedelmüket. Bizonyosság erre a milánói követ 1467 májusában Velencéből küldött jelentése egy Törökország felé tartott anconai hajó elfogásáról, amely genovai és firenzei árukat szállított.

A firenzeiek közömbös magatartását a törökök ellen folytatott háborúval szemben megtapasztalhatták Mátyás követei is, akik a törökkel hadakozó királyuk segélykérelmét vitték a pápának, és menet-jövet megfordultak Firenzében. 1465-ben II. Pál pápa hiába szólította fel Firenzét, hogy 10 ezer forinttal

járuljon hozzá ahhoz az összeghez, amelyet a magyar követeknek kiutalt a háború költségeire, Firenze nem fizetett. A magyar követek ugyan szívélyes fogadtatásban részesültek, de pénzt a városállamtól nem kaptak. Velence egyébként minden alkalmat megragadott, hogy rossz színben tüntesse fel Firenzét szövetségese, a magyar király követei és a magyar udvarban tartózkodó követein keresztül a magyar király előtt, törökbarát politikával, az itáliai államok között viszály szításával vádolva a köztársaságot. Velence részben megalapozott vádjai azonban nem tarthatták vissza Mátyást attól, hogy a hatvanas évek második felében Firenzéhez közeledjen, ami összefüggésben lehetett a közte és Velence között támadt ellentétekkel. 1467 decemberében ki próbált diplomatáját, Kosztolányi Györgyöt küldte Firenzébe, aki Nápoly firenzei követe előtt nem éppen előnyösen nyilatkozott a velenceiekről. A nápolyi követ jelentéséből az is kiderül, hogy Kosztolányi előtt nem volt ismeretlen Velence meghatározó szerepe az 1467. évi itáliai háborúskodás kiújulásában, hiába akarta a magyar udvarban tartózkodó velencei követ a felelősséget ezért Firenze–Milánó–Nápoly 1467 januárjában létrejött ligájára hárítani. Kosztolányi hangot adott azon meggyőződésének is, hogy a liga államai rosszul teszik, ha követeik vagy leveleik útján nem cáfolják meg Velence rágalmaikat. Kosztolányi ezt a véleményét a Signoria előtt is elmondhatta, mert Firenze, 1468. január 12-i keltezésű levelében, kimerítően tájékoztatta Mátyást a velenceiek szerepéről az itáliai háborúskodás kiújulásában, igyekezve kedvező színben feltüntetni és megmagyarázni a törökkel szemben követett firenzei politikát is. Számítva Firenze iránt táplált rokonszenvére és a királyra gyakorolt befolyásukra, Vitéz Jánosnak és Janus Pannoniusnak is írtak, hogy

pártolják ügyüket a király előtt, és tanúskodjanak „de animis nostris religiosus et pius” (vallásos és kegyes lelkiületünkről), valamint a király iránti nagy tiszteletünkről, akit „beneficentissimus pater noster”-nek tituláltak.

Kosztolányi követségének célját illetően csak feltételezésekbe bocsátkozhatunk. A milánói herceg velencei követe 1468. március 26-i jelentésében arról számolt be, hogy Velencében egyesek azt tartják, hogy a magyar király Firenze közvetítésével egyezsége lépett volna a ligával Velence ellenében. Bár a követ ezt nem tartotta valószínűnek, az kétségtelen, hogy a hatvanas évek végén Mátyás követei egymást érték Firenzében. A Signoria 1468 augusztusában írott feljegyzése szerint Mátyás azért, hogy „animam et voluntatem suam erga hanc urbem manifestius ostendat” (lelkiületét és akaratát a város irányában jobban kifejezésre juttassa), szövetséget – fedus – ajánlott Firenzének. A városállam azonban a szokásos, a királyt dicséző szavak után kitért az ajánlat elől. 1468 májusában ugyanis a liga és a Velence által támogatott Colleoni békét kötött egymással, és így Firenze nyilván nem látta értelmét a szövetségnek. Ha Firenze nem is volt hajlandó szövetségről tárgyalni Mátyással, megtette azt ligatársa, a nápolyi király, aki 1468 nyarán követet küldött hozzá, és leánya kezével együtt szövetséget ajánlott számára. Mátyás, 1468. szeptember 15-i levelének tanúsága szerint késznek mutatkozott a tárgyalásokra, és 1469 januárjában útnak indította követét, Bánfi Miklóst. A tárgyalások részleteiről nem sokat tudunk, csak a velencei források szolgálnak némi felvilágosítással. A követ ugyanis, hogy Velence gyanakvását eloszlassa, tájékoztatta a szenátust a tervezett szövetségről, biztosítva őket, hogy az sem ellenük, sem a pápa ellen nem irányul, mert Mátyás az új barátság kedvéért nem akarja a

régit elveszíteni. Bánfihoz Rómában csatlakozott Handó György, a királynak a pápai udvarnál lévő követe, és együtt kezdték meg a tárgyalásokat Nápolyban. Bánfi március végén már újra Velencében volt, és itt beszámolt azokról az ügyekről – *communicatio rerum* – amelyeket Ferdinánddal intézett. A forrásnak ebből a meglehetősen lakonikus közléséből arra lehet következtetni, hogy a tárgyalások egyelőre nem hoztak eredményt. Erre gondolhatunk egyébként a Magyarországra menő velencei követnek 1469 júniusában adott utasítás alapján is, amelyben azzal bízták meg a követet, hogy szerezzen értesítéseket a Ferdinánddal folytatott házassági alkudozásokról és mindarról, ami Velence kárára lehet.

A Nápolyval folytatott tárgyalásokkal egy időben Mátyás Firenzével is összekötetésben állt. 1469 februárjában követe, Bajoni István Rómába mentében a király levelével felkereste Firenzét is, és a király barátságáról biztosította a városállamot. Hasonlóképpen járt el 1469 júniusában is, amikor Rómából jövet újra megállt Firenzében, és tájékoztatta a várost a király csehországi győzelméről. Firenze a király irántuk tanúsított nagy jóindulatát Vitéz és Janus Pannonius befolyásának tulajdonította, és köszönőlevelükkel a király mellett őket is felkeresték. Értesítették az érseket Mátyásnak küldött ajándékukról is, mert, miként írták, még kedvesebb lesz az ajándék, ha Vitéz szavaival felékesíti. Mindez azonban nem változtatott azon a tényen, hogy Mátyásnak egyelőre a Velencével szembenálló liga egyik tagjával sem sikerült kapcsolatát szövetség szintjére emelni. Időközben újabb háborúskodás kezdődött Itáliában, ezúttal a pápa, II. Pál volt a konfliktus előidézője. II. Pál 1469 májusában huszonöt évre szövetséget kötött Velencével, hogy támoga-

tásával az egyházi állam egykori tartozékát, Riminit visszaszerezze. Velük szemben Nápoly–Firenze–Milánó ligája állt. Habár Mátyás követe, Handó György még 1469 októberében is tárgyalt a nápolyi udvarban, a tárgyalásoknak tulajdonképpen már nem sok értelmük volt. Nem valószínű ugyanis, hogy Mátyás akkor már szorosabb kapcsolatot akart volna kiépíteni Nápolyval. A cseh háborúba belebonyolódott király nem nélkülözhetette a pápa pénzügyi és diplomáciai támogatását, ezért nem köthetett szövetséget egy olyan állammal, amely az egyházfővel ellenséges viszonyban állt. A liga 1470 júliusában kötött békét a pápával és Velencével.

A hetvenes években Mátyás diplomáciai tevékenysége a liga államait illetően elsősorban Milánó és Nápoly felé irányult, Firenze háttérbe szorult. Míg a hatvanas években követei többször megfordultak Firenzében, 1470 októbere és 1478 novembere között egyetlen követe sem jelent meg a városban. Úgy ítélték meg, hogy Firenze sem Velence, sem a császár, III. Frigyes ellen nem tud számára kellő támogatást nyújtani. Azok felé az államok felé tájékozódott elsősorban, amelyek felé saját politikai céljai megvalósításához remélt támaszt. 1471 augusztusában lépéseket tett, hogy házassági és szövetségi kapcsolatot létesítsen Milánóval. A szövetséget a császár ellen akarta felhasználni. Milánó azonban nem kívánta éppen akkor szorosabbra fűzni kapcsolatát a királlyal, amikor annak kül- és belpolitikai helyzete egyaránt rosszra fordult. Mátyás egyébként is rosszul számított, amikor a milánói herceg császárelenes politikájára próbált építeni. A hercegségbe való beiktatás elmaradása szembeállította őt ugyan a császárral, de ellenséges magatartása az investitúra elnyeréséért folytatott tárgyalások mindenkori állásától függött. A herceggel folytatott

tárgyalásai csak 1473-ban vezettek eredményre, amikor Velence ellen kötöttek egymással szövetséget. Nápolyval 1474 tavaszán kezdett újabb tárgyalásokat. Miután a lengyel udvarnál a leánykérő Mátyást kikoszorúzták, a nápolyi udvarral vette fel a kapcsolatot. Ferdinánd szeptember 4-én jelentette a tárgyalások során őt tanácsaival segítő Firenzének, hogy Mátyás követeivel megállapodott a házasság megkötésében Mátyás és Beatrix között. Firenze akkor még Nápoly szövetségének számított, de 1473-tól kezdődően már kialakulóban voltak azok az ellentétek, amelyek a korábbi szövetségrendszer felbomlasztották. Nápoly akkor már a pápához közeledett, Firenze viszont szembekerült az egyházfővel, és némiképp feszült volt a viszonya Milánóval is. Ez utóbbi azonban nem akadályozhatta meg abban, hogy tagja legyen annak az új hatalmi csoportosulásnak, amelyet Velence Milánóval alkotott. 1474. november 2-án kötötték meg az új ligát. Velük szemben kevesel utóbb létrejött a pápa, IV. Sixtus és Nápoly szövetsége, amelyhez tulajdonképpen Mátyás is csatlakozott. 1475 nyarán, amikor követei – Vetési Albert veszprémi püspök, Laki Thúz János szlavón bán és Francesco Fontana – a házassági szerződést Nápolyban megkötötték, Firenze Velencében lévő követe arról tudósított, hogy egyben szövetség, liga is létesült a nápolyi király és Mátyás között.

A Magyarországon tevékenykedő firenzei kereskedők helyzetéből ítélve, úgy tűnik, hogy Mátyás és Firenze jó kapcsolatán nem változtatott az a tény, hogy az itáliai politikai életben nem egyazon politikai csoportosuláshoz tartoztak. Ennek oka az lehetett, hogy nem elsősorban a politika volt a meghatározó ketőjük kapcsolatában. Mátyás ilyen jellegű próbálkozásai elutasításra találtak Firenzében, és ő sem erőltette a dolgot. Firenze számára

pedig az volt elsősorban fontos, hogy Magyarországon tartózkodó polgárai biztonságban legyenek. S ha ebben a vonatkozásban probléma adódott, levél útján intézkedtek, mert követet, ellentétben Velencével, nem tartottak a magyar királyi udvarban. Ennek ellenére, pontos ismeretekkel rendelkeztek mindarról, ami a királyi udvarban történt. Az ismereteket részben Velencében tartózkodó követük jelentéseiből, részben Magyarországon tartózkodó polgáraik leveleiből szereztek be. A tájékozódásra különösen 1475-ben volt szükség, amikor a pápai politika középpontjába újra a török elleni harc kérdése került. Firenze a török elleni harc finanszírozásából lehetőség szerint ki akarta vonni magát, ezért fontos volt számára, hogy a magyarországi előkészületekről tudomást szerezzen. 1475 júniusa és októbere között a Velencéből jelentő firenzei követ részletesen beszámolt mindarról, amiről a Magyarországon tartózkodó velencei követ tudósított. 1475-ben ugyanis, egyes hírek szerint, a török Caffa elfoglalása után Moldva és Magyarország megtámadására készült. 1475 decemberében a milánói követ jelentette Rómából, hogy a pápa jelentős pénzek folyósítását ígérte meg Mátyásnak. Mivel a pénzt az itáliai államoknak kellett összeadniuk, a követ nem sok reményt fűzött a vállalkozás sikeréhez. A követnek igaza volt, az itáliai államok közötti ellentétek ezen a téren is éreztették hatásukat. A milánói herceg egyenesen vonakodott a pápa felszólításának eleget tenni, mert nem nézte jó szemmel, hogy az egyházfő, aki inkább Ferdinánd, mint az egyház érdekeit nézi, ilyen nagy szolgálatot tegyen a nápolyi király vejének. Velence is sokallta a 400 ezer forintot, amelyet a pápa össze akart gyűjteni a magyar királynak, és azon a véleményen volt, hogy Mátyás kevessebbel is beéri. Az összeget 200 ezer forintra

csökkentették, de Firenze ezt az összeget is soknak találta. Végül is az 1476 nyarán Budára érkezett pápai legátus 71 577 aranyforintot nyújtott át Mátyásnak, amelyet Nápoly, Firenze és Velence adott össze.

Mátyásnak feltehetően nem volt tudomása ezekről az alkudozásokról, és így nem varhathák meg a közte és a városállam közötti jó kapcsolatot, amelyet főként gazdasági és kulturális téren igyekezett kamatoztatni. A hetvenes évektől kezdve több ízben is elküldte megbízottait, hogy számára különböző dolgokat, főként drága kelméket vásároljanak Firenzében, és rendszerint kedvező elbírálást kért mind az áruk ára, mind a vámfizetés tekintetében. Firenze és annak koronázatlan ura, Lorenzo Medici mindannyiszor igyekezett a kedvében járni, és kívánságait teljesíteni. Mátyás ezt úgy hálálta meg, hogy az országát a hetvenes évektől egyre növekvő számban felkereső firenzei kereskedőknek kedvező feltételeket biztosított kereskedelmük gyakorlásához. Ugyanakkor szívesen vette, ha környezetében firenzeiek tartózkodtak, esetenként különböző megbízásokat is adva nekik. Firenze 1477-ben két alkalommal is hálálkodott a királynak, amiért két polgárát, az előkelő családból származott Domenico Giugnit és az ismert humanistát, kiváló jogtudóst, Francesco Bandini Baroncellit szolgálatába fogadta, „multis magnisque beneficiis” (számos jótéteményben) részesítette őket, és „in honore et dignitate” (tisztességben és méltóságban) vannak nála. Domenico Giugni forrásaink szerint 1475-től kezdve követhető nyomon a királyságban. A királynak egy 1481-ben kelt oklevele Giugnit „tricesimator in regno Sclavonie” (szlavóniai harmincados)-nak mondja. Az is feltételezhető, hogy már korábban betölthette ezt a tisztséget, mert 1477-ben Nedeliceből keltezte levelét, és a

helység a szlavóniai harmincad hivatalok egyikének a székhelye volt. 1480 októberében Zágrábból írott levelében „consiliere del re”-nek, a király tanácsosának mondja magát, ami arra vall, hogy a király szűkebb környezetéhez tartozhatott. Ugyanezt mondhatjuk Bandiniről is, akit Firenze levele szerint a király „ad sua negotia tractanda et ad cognoscenda regia consilia admisisse” (ügyei tárgyalásánál jelen lehetett, megismerhette döntéseit). Marsilio Ficino 1487-ben azt írta Bandiniről, hogy a király követi megbízásokkal tüntette ki, 1488-ban pedig maga Mátyás „familiaris meus”-nak aposztrofálta. Mindketten Lorenzo Medici környezetéhez tartoztak, elsősorban őt tudósították leveleikkel, hasznos szolgálatot téve neki és rajta keresztül Firenzének egyrészt azzal, hogy hírekkel szolgáltak a királyról, másrészt kedvezően hangolták őt Firenze iránt. Erre különösen akkor volt szükség, amikor Firenze a Pazzi-összeesküvést követően támadt háború célpontja lett, és féltő volt, hogy Mátyás is beavatkozik az ellenfél oldalán. Mind Nápoly, mind pedig a pápa megkereste Mátyást, hogy támogatását a háborúban a maguk számára biztosítsák. A firenzeiek pedig a háborút megelőző események részletes leírásával, Giuliano Medici meggyilkolásában a pápa szerepének bemutatásával igyekeztek hatni a királyra, és őt az ellenfél oldalán való beavatkozástól eltéríteni. A levelek tanúsága szerint az események megdöbbentették a királyt, és együttérzéséről biztosította Firenzét. Bandini 1478 májusában arról számolt be Lorenzónak, hogy Mátyás nagy megbecsüléssel viseltetik iránta, és igen jó véleménnyel van róla. 1478 júliusában Firenze a király együtt érző levelére válaszként a város nehéz helyzetéről írt, és arról, hogy Mátyást a város támogatójaként tartják számon, akihez bajukban fordulhatnak.

Mátyás a háborúba való beavatkozás helyett a békeközvetítést választotta, így próbálva mindkét fél kedvére tenni. 1478 novemberében követe, Francesco Fontana érkezett Firenzébe, és kifejtette a város előtt királyának a háborúval kapcsolatos álláspontját. Bár a városállam iránti szeretete folytán a háborút kiváltó események nagy visszatetszést keltettek benne – *dispiacere e molestia grandissima* –, a háborút azonban elítéli, mert ösztönzést adhat a töröknek a keresztények megtámadására, és mert a pápa ellen irányul, aki minden hívő atyja. A király nem utasíthatja el a pápa segélykérelmét, de ugyanakkor Firenzének sem szeretne ártani, ezért a béke mielőbbi megkötésére buzdít, amiben kész Firenze érdekében közreműködni. A király azonban nem fedte fel a tényleges okokat, amelyek a háborútól visszatartották, és arról sem nyilatkozott, hogy nem volt tőle teljesen idegen a háború gondolata sem, ha nem is közvetlenül Firenze, hanem ligatársa, Velence ellen. Erről tanúskodik a császártól 1478 nyarán és 1479 januárjában kért engedély, hogy Velence ellen támadó katonái átvonulhassanak területein. A császár az engedélyt nem adta meg. A támadás elmaradásának azonban más okai is lehettek. Időközben úgy ítélhette meg az itáliai erőviszonyokat, hogy azok a Velencével való végleges leszámolást, amelyre tulajdonképpen törekedett, nem teszik lehetővé. Ugyanakkor függőben voltak a cseh királlyal folytatott tárgyalásai; a brandenburgi fejedelem és a sagoni herceg viszályának elsimításában is szerepet vállalt, így kevés esélye volt az itáliai fegyveres beavatkozásnak. Ez azonban nem jelentette azt, hogy diplomáciai úton ne legyen a pápa és Nápoly segítségére. Míg Firenzét békére buzdította, addig Milánót ugyancsak 1478 őszén arra akarta követe, Cavitello útján rábírní, hogy

lépjen ki a ligából, és álljon a pápa és Nápoly oldalára. Követe azonban eredmény nélkül távozott Milánóból, mert a milánói kormányzat Velencével és a császárral való együttműködés mellett volt, és elutasította Mátyás javaslatát. Bár Firenze elfogadta Mátyás ajánlását a békeközvetítésre, nincs nyoma annak, hogy a békeközvetítők – a francia és angol királyok, a császár – között ő is szerepelt volna. A közvetítők közreműködésére tulajdonképpen már nem volt szükség, mert Lorenzo Medici kiegyezett Nápolyval. Nápolynak több okból – az egyházi állam terjeszkedésének megakadályozása, az újra fenyegető Anjou támadás kivédése miatt – szüksége volt Firenze barátságára, így a kiegyezés nem ment nehezen. 1480. március 25-én hirdették ki a békét, amely az itáliai államok újabb hatalmi átcsoportosulását vonta maga után. Firenze Nápolyval és Milánóval került egy csoportba, a pápa, IV. Sixtus pedig Velencével szövetségbe. 1480 áprilisában Velence és a pápa, júliusában pedig Nápoly–Firenze–Milánó ligája alakult meg. Firenze tehát arra az oldalra került, ahol Mátyás is állt. Ez a tény kapcsolatukban nem hozott számottevő változást, legfeljebb Mátyás dolgát könnyítette meg, mert egy újabb háborúskodás esetén nem kellett Firenzével szembekerülnie.

Az újabb háborúskodásra 1482-ben került sor. IV. Sixtus rokonát, Girolamo Riariót akarta Nápoly trónjára emelni, és a támogatás fejében Ferrarát ígérte a köztársaságnak. A háborút 1482 tavaszán Velence indította meg, megtámadva Ferrarát, amely szintén tagja volt Nápoly–Firenze–Milánó ligájának. A háború csakhamar kiterjedt Lombardiára is, mert a liga döntése értelmében Milánó is hadba szállt. A háborúskodás működésbe hozta a liga diplomáciai gépezetét. Diplomá-

ciájuk elsősorban Mátyást vette célba. Ezúttal Firenze is aktivizálódott, és 1482 áprilisában úgy határozott, hogy Nápoly mellett ő is küld követet Mátyáshoz. A követ személyét illetően a választás Domenico Giugni személyére esett, aki egyébként is Mátyás udvarában tartózkodott, és aki most a Signoria megbízólevelével, követi minőségében jelent meg Mátyás előtt. Megbízása értelmében, a nápolyi követtel együttműködve, Mátyást a ligához való csatlakozásra, vagy legalább a liga katonai megsegítésére kellett rávennie. Arra is felhatalmazták, hogy eljárjon Mátyás és a császár között a béke létrehozatalában. Giugni ugyanis arról tájékoztatta a Signoriát, hogy közre tudna működni – hogy miképpen, az nem derül ki – abban, hogy Mátyás és a császár békét kössön. Firenze a tárgyalások során azt kívánta elérni, hogy Mátyás a legrovidebb időn belül, egy betörés erejéig intézzen támadást Velence ellen Friuliban, és így segítse Ferrarát és Milánót a háborúban. Mátyás belépése a ligába Firenze számára nem volt elsődleges szempont. A maga részéről a háborút minél kisebb anyagi áldozattal szeretne volna megúszni, és ezért volt az előbbi megoldás mellett. Bár késznek mutatkozott a beavatkozásra, Mátyás egy nagyobb mérvű, nagyobb előkészületeket igénylő vállalkozásban volt érdekelt, amelynek eredményeként Velencével szemben átütő sikert érhetett volna el. 100 ezer arany ellenében kész lett volna 10 ezer svájci gyalogost és hatezer magyar lovast küldeni a liga megsegítésére. Ha további 100 ezer aranyat kap, kiállít egy másik sereget is, amellyel hátba támadná Velencét. Ő maga sem riadna vissza az áldozatvállalástól, hogy a velenceiek „se sentano danificati piu che non pensano danificare altrui” (a velenceiek olyan mértékben károsodjanak, hogy mások megkárosítására ne gondolhassanak).

Firenze azonban továbbra is ragaszkodott eredeti elképzeléséhez, és 1482 júliusában ilyen értelemben utasította Giugnit a tárgyalások folytatására. A tárgyalások meglehetősen hosszúra nyúltak, míg végül szeptemberben a nápolyi követnek sikerült Mátyással megállapodásra jutni, amelyet Firenze is elfogadott. Eszerint ha három-négy évig évente 100 ezer dukátot kap, hajlandó a velenceiek ellen Friuliban háborút indítani. Reményei szerint hamarosan békét köt a császárral, de ha mégsem, akkor is folytatni fogja a harcot Itáliában. Firenze mindezt 1482 szeptemberében közölte milánói követével, akinek a levélben foglaltakról tájékoztatni kellett a herceget, hogy ő is jóváhagyását adja a megállapodáshoz. Milánó hercege azonban nem sietett a válasszal, és Firenze sem sürgette a dolgot. 1483 februárjában újabb levelet menesztettek a követnek, amelyben a herceg szándéka felől érdeklődtek. A herceg késlekedésének az lehetett az oka, hogy időközben az erőviszonyok megváltozni látszottak a liga javára. A pápa 1482 decemberében különbékét kötött velük, és 1483 áprilisában csatlakozott az ellentáborhoz, magára hagyva korábbi szövetségét, Velencét. Ekkor már nem volt olyan sürgős határozni Mátyás beavatkozásáról, és a diplomáciai tevékenységet is felfüggesztették. Firenze nem utasította Giugnit a tárgyalások folytatására, és Mátyással való érintkezésében kizárólag a térségben tartózkodó kereskedői ügyeiről esett szó. Mátyás azonban 1484 márciusában újabb, nem kevésbé meglepő javaslattal hozakodott elő, amelyből egy Velence elleni háború fő indítékát is megismerhetjük. Amennyiben a pápa felhatalmazná őt, hogy miután Dalmáciát visszaszerezte, békét köthet Velencével, eláll pénzkövetelésétől, a háborút pénzsegély nélkül is kész folytatni. A javaslat 1484 júniusá-

ban mind Firenzében, mind Milánóban kedvező fogadtatásra talált, megvalósítására azonban nem került sor. A hadi helyzet akkor már egyértelműen a ligának kedvezett, és lépéseket tettek a béke előkészítésére is. Ugyanakkor Mátyás ajánlatainak a gyakorlatban való megvalósítása is megkérdőjelezhető. A Velencével való háború túl nagy áldozatot követelt volna tőle, békét kellett volna kötnie a császárral, ami – Beatrix szavaival élve – nem járt volna különösebb előnyökkel a számára, és a Velencén aratott esetleges győzelem sem kárpótolhatta volna az így elszünetelt veszteségekért. Mátyás pedig a császárral való háború folytatásához ragaszkodott. Erre nézve érdekes adalékkal szolgál egy követjelentés, amelyet 1482 szeptemberében Lorenzónak küldtek Milánóból. A követ beszámol Ferdinánd nápolyi király annak érdekében tett erőfeszítéseiről, hogy béke vagy fegyverszünet jöjjön létre Mátyás és III. Frigyes között. A tárgyalások során Ferdinándnak arról kellett meggyőződnie, hogy a fegyverszünet megkötése elé inkább Mátyás, mint a császár gördített akadályt, annak ellenére, hogy a velenceiek 200 ezer dukátot ajánlottak fel Frigyesnek, ha a háborút folytatja Mátyás ellen. Mátyás javaslatának komolytalanságára vall az is, hogy két hónappal később, 1484 májusában Velencének tett szövetségi ajánlatot, így próbálva talán megakadályozni, hogy a köztársaság a császárt támogassa.

A ferrarai háborút a bagnolói béke zárta le, a liga azonban nem oszlott fel. A béke egyúttal Mátyás és Firenze politikai ügyekben való érintkezésének is a végét jelentette. Igaz ugyan, hogy Mátyás a liga másik két tagjával, Nápolyval és Milánóval továbbra is kapcsolatban maradt, és Firenze, itteni követei révén, értesült Mátyás itáliai politikájának fejleményeiről. A nyolcvanas években érdekei Má-

tyást Milánóhoz közelítették. 1486 áprilisában Guicciardini, Firenze milánói követe, terjedelmes beszámolót küldött Milánó hercege és Mátyás követe között folyt tárgyalásokról, és a tárgyalásokat követő megbeszélésről közte és a herceg között. A magyar követ Mátyás azon kívánságát közvetítette a herceg felé, hogy a fia és a herceg unokahúga között tervezett házasság kapcsán be akar lépni a ligába, és egyben Velencét is szeretné oda beléptetni. A herceg a követtel egyetértésben azon a véleményen volt, hogy a ligában csak Mátyásnak van helye. A liga segítséget nyújtana Mátyásnak, ha bármely itáliai állam megtámadná, és Mátyás is hasonló támogatásban részesítené a ligát az itáliai államok támadása esetén. Mátyásnak ez az újabb javaslata összefüggésben lehetett a pápa, VIII. Ince és Nápoly között kitört háborúskodással, amelyben Velence a pápa oldalán állt, míg Milánó és Firenze Nápolyt segítette. Mátyás is nyújtott némi katonai segítséget apósának, de inkább diplomáciai úton igyekezett őt támogatni. Ez a javaslata tulajdonképpen Velence semlegesítését célozta volna, így próbálva megakadályozni, hogy Velence Nápoly ellenében a pápát, vele szemben pedig a császárt támogassa. Követének adott válaszában Firenze a javaslattal kapcsolatban gondolkodási időt kért. Úgy tűnik azonban, hogy nem járulhatott hozzá Mátyás ligához való csatlakozásához, mert a király a hercegnek 1486 augusztusában írott levelében már csak a vele kötendő szövetségről tett említést, amiről a firenzei követ 1488. március 5-én kelt jelentésében már mint befejezett tényről számolt be. A jelentésből az is kiderül, hogy a szövetség elsősorban a herceg érdekeit szolgálta, aki aziránt érdeklődött Mátyásnál, hogy Velencével való háborúja esetén hány katonát tudna a rendelkezésére bocsátani. Firenze elutasító magatartását

az indokolhatta, hogy a firenzei külpolitika tulajdonképpen meghatározója, Lorenzo Medici VIII. Ince pápával igen jó viszonyban volt, és Firenze ezért csak módjával támogatta Nápolyt a pápa ellenében. Feltehető, hogy Firenze azért ellenezte Mátyás belépését a ligába, mert nem tartotta kívánatosnak, hogy a nápolyi királynak elkötelezett Mátyás a liga tagja legyen. 1486 augusztusában egyébként is békét kötöttek a szembenálló felek, és így Mátyás javaslata is részben értelmét veszítette.

Firenze még egy alkalommal foglalt állást Mátyás itáliai politikájával szemben. 1487 tavaszán Ancona Mátyás védnöksége alá helyezkedett, és a király hozzájárult, hogy a város a magyar felségjeleket használja. Mivel Ancona az egyházi államhoz, a pápa fennhatósága alá tartozott, a város magatartása és egyben a magyar király eljárása az egyházfő felháborodását váltotta ki. Lanfredini, Firenze római követe 1488 áprilisában jelentette, hogy a pápa összehívatta az itáliai államok követeit, és tudtukra adta, hogy az eseményt nemcsak az egyházi államra, hanem egész Itáliára nézve veszélyesnek tartja, kérve egyben az olasz államok véleményét és tanácsát az ügyben. Firenze római követének adott utasításában elítélően nyilatkozott Mátyás akciójáról. „Ellenérzésünk főleg egész Itália azon közös érdekéből ered, hogy idegen hatalom ne vesse meg a lábát házunkban” – hangzott Firenze véleménye az ügyet illetően.

A városállam azonban, híven óvatos politikájához, tanácsot nem adott az egyházfőnek, arra hivatkozva, hogy egyelőre nem világos előttük, milyen további lépésekre szánja el magát Mátyás. Mátyás anconai kapcsolatait egyrészt Velence, másrészt a pápa ellenében kívánta kamatoztatni. A nápolyi királlyal ismét harcban álló VIII. Incére apósa, de még inkább saját érdekében akart nyomást gya-

korolni. Mátyás felrótta a pápának, hogy a francia királyt Dzsem herceg, török trónkövetelő kiadatásának megtagadására kötelezte, Ancona városát egyházi átokkal sújtotta, és amit magára nézve a legsérelmesebbnek tartott, elismerte Miksa és Ulászló királyságát. Mátyás minden igyekezete arra irányult, hogy az időközben Rómába került értékes túszt a pápától megszerezze. A király kérelmére adott pápai válaszról, amely találkozott Firenze egyetértésével is, a firenzei követ 1489 júniusában írott jelentéséből értesülünk. A pápa Dzsem kiadatásának elutasítását azzal indokolta, hogy a túsra Itáliának is szüksége van, mert így költségek nélkül biztonságban lehetnek a török támadástól.

A politikai életben történtek azonban nem befolyásolhatták negatív értelemben Mátyás és Firenze kapcsolatait a gazdaság és a kultúra területén. A királyi bevásárlások a nyolcvanas években sem szüneteltek Firenzében, és Magyarország továbbra is a firenzei kereskedők kedvelt célpontja maradt. Egy, az országban tartózkodó firenzei, Bernardo Vespucci szerint, a király az olaszok nagy barátja, az országban előforduló olaszok mindenütt nagy tiszteletnek örvendenek, és a király az, aki számukra ezt biztosítja. Természetesen ez nem zárta ki, hogy egyesek összeütközésbe kerüljenek a királlyal, mint Domenico Giugni is, aki követi megbízatása lejárta után is az országban maradt. Domenico Giugni a király szolgálatában állt, különböző ügyekben járhatott el, és az ügyek intézése során ellenségeket szerezhetett, és bajba kerülhetett. Ez utóbbit valószínűsíti 1486 januárjában Lorenzónak írott levele, amelyben amiatt panaszkodott, hogy a firenzeiek helyzete Budán sohasem volt olyan rossz, mint akkortájt, megvetésnek, rágalmaknak vannak kitéve. Tehát éppen az ellenkezőjét állította

annak, amit két évvel később Vespucci. Hogy személy szerint őt érthette sérelem, kiderül Firenze 1486 szeptemberében Mátyáshoz írott leveléből. Kéri a királyt, hogy az őt hosszú ideje hűségesen szolgáló Giugninak szolgálaton igazságot, és engedje hazatérni Firenzébe. Firenze közbenjárása azonban nem járt eredménnyel, mert Giugni még 1488-ban is Budán volt, és ráadásul őrizetben tartották. A mindezt hírül adó Bernardo Vespucci szerint a királyné keze volt a dologban. Ez az eset azonban nem ingathatta meg a városállamot abbéli meggyőződésében, hogy polgárai továbbra is kedvező elbírálásban részesülnek Mátyás országában, és ez mindenekelőtt a király érdeme. 1489-ben, amikor egy pol-

gárukat ajánlották a figyelmébe, úgy nyilatkoztak, hogy jótéteményei folytán, amelyekben a városállam polgárait részesítette, apjukként, méltóságuk védelmezőjeként tisztelik. Ugyanezekkel a szavakkal aposztrofálták Mátyást Beatrixnek küldött kondoleáló levelükben is: Mátyásban barátjukat, patrónusukat, méltóságuk védelmezőjét veszítették el.

Kulcsszavak: *Mátyás követei Firenzében: Kosztolányi György, Bajoni István, Francesco Fontana, Domenico Giugni követsége Budán, Firenze és Vitéz János kapcsolata, Firenze török politikája, Firenze állásfoglalása Mátyás itáliai politikájával szemben, Mátyás és az itáliai államok ligái*

IRODALOM

Források

- Simonyi Ernő: *Flórenczi Okmánytár*. I–II.
Nagy Iván – B. Nyári Albert (1876–1878): *Diplomáciai emlékek Mátyás király korából*. I–IV. Budapest
Fraknói Vilmos (1893, 1895): *Mátyás király levelei*. I–II. Budapest
Feldolgozások
Fraknói Vilmos (1890): *Hunyadi Mátyás király*. 1440–

1490. (Magyar történeti életrajzok) Magyar Történelmi Társulat, Budapest
Fraknói Vilmos (1898): *Mátyás király magyar diplomatai*. Athenaeum, Budapest
Balogh Jolán (1966): *A művészet Mátyás király udvarában*. I–II. Akadémiai, Budapest
Rázsó Gyula (szerk.) (1990): *Hunyadi Mátyás. Emlékkönyv Mátyás király halálának 500. évfordulójára*. Zrínyi, Budapest

